

Sygn. akt I ACa 859/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 lutego 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Magdalena Natalia Pankowiec
Sędziowie	:	SSA Elżbieta Bieńkowska (spr.) SSO del. Leszek Ciulkin
Protokolant	:	Łukasz Patejuk

po rozpoznaniu w dniu 23 lutego 2018 r. w Białymstoku na rozprawie

sprawy z powództwa (...) w G.

przeciwko **A. P. (1)**

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Ostrołęce

z dnia 10 maja 2017 r. sygn. akt I C 490/16

I. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie I o tyle, że zasądza kwotę 209.713 (dwieście dziewięć tysięcy siedemset trzydzieści) zł z odsetkami w wysokości czterokrotności stopy kredytu lombardowego NBP, nie wyższymi niż odsetki maksymalne za opóźnienie liczonymi od dnia 8 września 2016 r. do dnia zapłaty;

II. oddala apelację w pozostałej części;

III. nie obciąża pozwanego kosztami instancji odwoławczej.

(...)

UZASADNIENIE

Powód (...) w G. wniósł o zasądzenie od pozwanego A. P. (1) z tytułu udzielonej pożyczki kwoty 209.713 zł z odsetkami umownymi w wysokości czterokrotności stopy lombardowej NBP od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty, a także zasądzenie zwrotu kosztów sądowych.

Pozwany A. P. (2) w odpowiedzi na pozew wniósł o oddalenie powództwa w części dotyczącej zapłaty całości dochodzonej kwoty i rozłożenie na raty jego zobowiązania. Stwierdził, że uznaje, że pożyczka została udzielona we wskazanej w pozwie wysokości, niemniej jednak w trakcie trwania umowy, znacznie pogorszyła się jego sytuacja materialna, co wpłynęło na regularność spłat zobowiązania.

Wyrokiem zaocznym z dnia 10 maja 2017 r. Sąd Okręgowy w Ostrołęce zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 209.713 zł z odsetkami maksymalnymi za opóźnienie liczonymi od dnia 8 września 2016 r. do dnia zapłaty, oddalił powództwo w pozostałym zakresie oraz rozstrzygnął o kosztach procesu.

Wyrok ten został wydany w oparciu o następujące ustalenia i ocenę prawną.

(...) w G., następca prawny (...) (dalej (...), (...)) w dniu 21 stycznia 2013 r. zawarła z pozwanym A. P. (1) umowę pożyczki zabezpieczonej hipoteką nr (...). Na jej podstawie (...) udzielił pozwanemu pożyczki w kwocie 179.000 zł, zaś pozwany zobowiązał się do jej spłaty w miesięcznych ratach w kwocie po 1.961,61 zł do 15 września 2029 r. Mocą postanowień umowy, strony spłatę pożyczki wraz z odsetkami i innymi należnościami związanymi z jej udzieleniem zabezpieczyły hipoteką do kwoty 268.500 zł na pierwszym miejscu powódki na nieruchomości gruntowej zabudowanej, położonej w miejscowości O., gmina C., działka nr (...), wpisanej do księgi wieczystej nr (...), prowadzonej przez Sąd Rejonowy, IV Wydział Ksiąg Wieczystych w P., a także umową ubezpieczenia składników majątkowych stanowiących zabezpieczenie spłaty pożyczki wraz z cesją na rzecz powódki.

Pozwany nie regulował rat w ustalonym terminie.

Pismem z dnia 30 kwietnia 2014 r. (...) wezwała pozwanego do zapłaty przeterminowanego zadłużenia w kwocie 1.657,49 zł (428,43 zł – zaległy kapitał, 1.189,74 zł – odsetki umowne, 2,82 – odsetki karne, 36,50 zł – koszty windykacji) w terminie 7 dni od dnia doręczenia wezwania.

Pismem z dnia 16 czerwca 2014 r. (...) wystosowała do pozwanego ostateczne wezwanie do zapłaty żądając uregulowania przeterminowanego zadłużenia w kwocie 4.632,64 zł (1.335,15 zł – zaległy kapitał, 3.259,93 zł – odsetki umowne, 2,56 – odsetki karne, 35,00 zł – koszty windykacji terminie 7 dni od doręczenia wezwania.

Pismem z dnia 30 czerwca 2014 r. (...) wypowiedziała umowę pożyczki wobec zaprzestania terminowej spłaty zobowiązania. W piśmie tym wskazała, że w związku z ww. wypowiedzeniem, cała niespłacona część pożyczki wraz z należnymi odsetkami zostanie postawiona w stan natychmiastowej wymagalności z upływem 30 dni od dnia doręczenia wypowiedzenia oraz wezwała do dobrowolnej zapłaty w ww. terminie całej wymagalnej zaległości w kwocie 4.640,83 zł (1.335,13 zł – zaległy kapitał, 3.259,93 zł – odsetki umowne, 10,75 – odsetki karne, 36,50 zł – koszty windykacji).

Wypowiedzenie umowy pożyczki pozwanemu doręczono w dniu 7 lipca 2014 r.

W okresie wypowiedzenia pozwany nie spłacił swego zobowiązania i nie uczynił tego do dnia wniesienia pozwu ani w toku postępowania w jakimkolwiek zakresie.

Na dzień 8 kwietnia 2016 r. łączna kwota zadłużenia pozwanego wobec powódki z tytułu umowy pożyczki wynosiła 209.713 zł, w tym niespłacony kapitał – 173.130,74 zł, niespłacone odsetki umowne – 4.437,59, odsetki z tytułu należności przeterminowanych – 32.144,65 zł.

Postanowieniem z dnia 26 września 2014 r. w sprawie VI GU 131/14 Sąd Rejonowy Gdańsk-Północ w Gdańsku na skutek wniosku Komisji Nadzoru Finansowego w W. ogłosił upadłość (...) w G. z możliwością zawarcia układu.

Postanowieniem z dnia 20 listopada 2014 r. w sprawie VI GUp 25/14 wskazany Sąd zmienił sposób prowadzenia postępowania upadłościowego na postępowanie obejmujące likwidację majątku upadłego. Na syndyka masy upadłości wyznaczył L. K..

Pozwany kontaktował się bezskutecznie z (...) celem ustalenia nowego harmonogramu spłat, renegotjowania umowy.

Pozwany A. P. (1) – jest emerytem. Utrzymuje się z wojskowej emerytury w kwocie 4.487,08 zł brutto miesięcznie. W przeszłości zaciągał zobowiązania w banku i różnych (...) -ach, z których się nie wywiązywał. Pozwany i jego żona, wbrew założeniom, popadli w długi. Przeciwko pozwanemu toczy się wiele postępowań egzekucyjnych. Z emerytury pozwanego potrącana jest kwota 1.121,77 zł – 25% świadczenia brutto i przekazywana na komornicze konto. Pozwany cierpi na nadciśnienie tętnicze, ból kręgosłupa i nerwicę.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd uznał, że wniesione powództwo zasługiwało na uwzględnienie.

Sąd zauważył, że pozwany nie kwestionował jakichkolwiek warunków umowy pożyczki. Nie zgłosił żadnych zastrzeżeń do żądania pozwu, w tym co do zasady jak i wysokości. Nie podważał wysokości niespłaconego przez siebie kapitału, odsetek, opłat i prowizji ani sposobu ich wyliczenia. Nie podważał też zasadności wystosowanych do niego wezwań ani wypowiedzenia umowy, jak też skuteczności tego ostatecznego. Godził się z faktem postawienia niespłaconego długu w stan natychmiastowej wymagalności i przyznawał, że – tak jak stwierdzono w pozwie – zaprzestał regulować swe zobowiązanie wobec Kasy.

Niezależnie od powyższego, Sąd nie miał zastrzeżeń co do trybu postawienia całego zobowiązania w stan natychmiastowej wymagalności. Wobec niekwestionowanego przez powoda faktu zadłużenia i zaprzestania jego spłaty, ten ostatni należało uznać za „przypadek niedotrzymania przez Pożyczkobiorcę warunków umowy” (§ 13 pkt 1 lit a umowy) uzasadniający wypowiedzenie umowy za 30-dniowym terminem wypowiedzenia. Z prawa wypowiedzenia umowy w trybie § 13 umowy powód skorzystał po ziszczeniu się przesłanki niezapłacenia przez pozwanego pełnych rat pożyczki za co najmniej dwa pełne okresy płatności, po uprzednim pisemnym wezwaniu pozwanego do zapłaty zaległych rat.

Sąd ocenił, że dochodzoną w pozwie kwotę należało zasądzić wraz z odsetkami maksymalnymi za opóźnienie w rozumieniu art. 481 § 2¹ k.p.c., których to powód mógł żądać chociażby nie poniósł szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik nie ponosi odpowiedzialności. W tym kontekście zważył, że przedmiotowa umowa pożyczki przewidywała, że w przypadku zadłużenia przeterminowanego, jakim niewątpliwie było zadłużenie dochodzone pozwem, jego oprocentowanie wynosi czterokrotność stopy kredytu lombardowego NBP (§ 8 umowy). Biorąc pod uwagę, że wg przytoczonego wyżej przepisu, żądane odsetki nie mogą w stosunku rocznym przekraczać dwukrotności wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie (odsetki maksymalne za opóźnienie), odsetki za opóźnienie zasądził w maksymalnej wysokości. Jako termin, od których winno się je naliczać, wskazał natomiast 8 września 2016 r. – tj. dzień następujący od dnia doręczenia odpisu pozwu pozwanemu, a nie od wniesienia pozwu. Wezwania do zapłaty były wystosowywane do pozwanego pod reżimem nieaktualnych obecnie przepisów o odsetkach i zostało zmodyfikowane w pozwie. Żądanie odsetek nie mogło więc odnosić skutku już od dnia wniesienia pozwu i w związku z tym tylko w tym zakresie powództwo podlegało oddaleniu jako bezzasadne.

Jednocześnie Sąd nie dopatrył się podstaw do uwzględnienia żądania pozwanego rozłożenia zasądzonej od niego na rzecz powoda kwoty na raty. Biorąc pod uwagę okoliczności podnoszone przez pozwanego stwierdził, że nie posłużyły one do wykazania, że jego sytuacja jest szczególna. Oczywiście jest ona trudna, lecz jako taka kształtuje się od wielu lat. Pozwany sam przyznaje, że utracił zdolność kontroli nad własnymi zobowiązaniami, cały czas swe kłopoty finansowe wiąże z działalnością wydawniczą swej żony. Podkreśla trud wychowania niepełnosprawnej wnuczki oraz ewentualny dramat w przypadku egzekucji zamieszkiwanego przez pozwanego i jego rodzinę domu. W argumentacji uzasadniającej niewywiązanie się z przyjętego zobowiązania odwołuje się do poważnej awarii samochodu i centralnego ogrzewania. Zdaniem Sądu nie są to okoliczności, które w jakikolwiek sposób uwiarygadniają pozwanego jako kontrahenta, czy realizującego swe zobowiązania dłużnika. Pozwany nie płaci rat z tytułu udzielonej mu pożyczki od kilkudziesięciu miesięcy. Nie ma więc jakichkolwiek racjonalnych podstaw by sądzić, że aktualnie będzie je płacić, tym razem na mocy wyroku. W stosunku do pozwanego skierowanych jest wiele postępowań egzekucyjnych, które znacznie osłabiają realność regularnej spłaty sądowych rat. Sąd dostrzegł natomiast, że w trudnej sytuacji jest także

(...). W stosunku do niej toczy się postępowanie upadłościowe mające z założenia ustawowego na celu zaspokojenie jej wierzycieli w jak największym stopniu. Z dniem ogłoszenia upadłości majątek upadłego stał się masą upadłości, która służy wyłącznie temu zaspokojeniu. Nadto Sąd podkreślił, że decyzja o ściągnięciu wierzytelności, a nie jej zbyciu, musiała być poprzedzona oceną, według której ten sposób likwidacji wierzytelności dawał zaspokojenie wierzycieli w jak największym stopniu, w tym przy uwzględnieniu kosztów i ryzyka niepowodzenia ściągnięcia wierzytelności (art. 331 prawa upadłościowego). Uwzględnienie żądania rozłożenia świadczenia na raty podważyłoby prawidłowość tej oceny i wpłynęłoby ujemnie na skuteczność prowadzonego postępowania upadłościowego.

O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 99 k.p.c. – zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik sprawy.

Wyrok ten w całości apelacją zaskarżył pozwany. Nie formułując żadnych zarzutów wskazał, że wyrok jest krzywdzący zarówno dla niego, jak i dla całej jego rodziny. W związku z tym wnosił o rozłożenie zasądzonej kwoty na raty. Dodatkowo w piśmie z dnia 23 lutego 2018 r. złożonym na rozprawie apelacyjnej zwrócił uwagę na brak skuteczności wypowiedzenia umowy pożyczki oraz na wadliwą wysokość zasądzonych odsetek.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja co do zasady nie zasługiwała na uwzględnienie.

Wstępnie wskazać trzeba, że Sąd Okręgowy poczynił w niniejszej sprawie prawidłowe ustalenia faktyczne. Ustaleń tych skarżący nie kwestionował ani na etapie postępowania przed Sądem I instancji, ani w chwili obecnej. Pozwala to zatem Sądowi odwoławczemu na przyjęcie tych ustaleń za własne, bez potrzeby ponownego odwoływania się do nich w tym miejscu.

Odnosząc się natomiast do podniesionej dopiero na etapie postępowania apelacyjnego kwestii skuteczności wypowiedzenia umowy pożyczki stwierdzić należy, że nie miał racji skarżący sugerując, że wypowiedzenie to wprowadzało w błąd. Wypowiedzenie umowy pożyczki nastąpiło bowiem z uwagi na brak regulowania spłaty zadłużenia, w związku z czym nie można było mówić o jego niejasności. Wypowiedzenie nie zostało też obwarowane jakimkolwiek warunkiem. Skoro zaś wypowiedzenie umowy pożyczki było skuteczne, zasądzenie kwoty dochodzonej pozwem (209.713 zł), obejmującej niespłacony kapitał pożyczki (173.130,74 zł), odsetki wynikające z zaległości w spłacie raty pożyczki (4.437,59 zł) oraz odsetki z tytułu należności przeterminowanych (32.144,65 zł), należało uznać za zasadne. Sąd Apelacyjny korygując zaskarżony wyrok doprecyzował jedynie stawkę odsetek należnych od zasądzonej kwoty pieniężnej, przyjmując zgodnie z postanowieniem umowy łączącej strony co do odsetek od należności przeterminowanych, że wysokość tych odsetek wynosi czterokrotność stopy kredytu lombardowego NBP ogłoszonej przez NBP i zaznaczając po myśli art. 481 § 2¹ k.c., że odsetki te nie mogą być wyższe niż odsetki maksymalne za opóźnienie liczone od dnia 8 września 2016 r. do dnia zapłaty.

Przechodząc z kolei do zasadniczego zarzutu apelacji, negującego trafność decyzji o nieuwzględnieniu wniosku pozwanego o rozłożenie zasądzonej kwoty pieniężnej na raty, zaznaczyć przede wszystkim trzeba, że zastosowanie art. 320 k.p.c. ma charakter wyjątkowy, gdyż może mieć miejsce jedynie w szczególnie uzasadnionych wypadkach. Jak wskazuje się przy tym w orzecznictwie rozłożenie na raty świadczenia pieniężnego zależy od zaistnienia szczególnie uzasadnionego wypadku po stronie dłużnika. Wypadek ten zaś zachodzi gdy ze względu na stan majątkowy, rodzinny czy zdrowotny spełnienie przez niego świadczenia w sposób jednorazowy w pełnej wysokości i od razu byłoby niemożliwe lub nadmiernie utrudnione. Może mieć tu znaczenie charakter prowadzonej przez dłużnika działalności (przykładowo w postaci świadczenia usług przez placówki medyczne publicznej służby zdrowia), z tym że za jedynie przesądzającą o wypełnieniu normy art. 320 k.p.c. nie może być uznana przesłanka w postaci złej kondycji finansowej podmiotu gospodarczego i niepowodzeń w tej działalności, w szczególności ponoszenie strat. Nadto powinność wykazania okoliczności przemawiających za zastosowaniem powyższego przepisu spoczywa na osobie obowiązanej (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 30 kwietnia 2015 r. II CSK 383/14, z dnia 15 kwietnia 2015 r. II CSK 409/14, wyroki Sądów Apelacyjnych: w Ł. z dnia 12 czerwca 2014 r. I ACa 1574/13, w P. z dnia 11 grudnia 2014 r. I ACa

1260/14, w S. z dnia 15 stycznia 2015 r. I ACa 742/14, w K. z dnia 20 marca 2015 r. I ACa 11/15 - opublikowane L.). Jednocześnie podkreśla się, że ochrona, jaką zapewnia pozwanemu dłużnikowi art. 320 k.p.c. nie może być stawiana ponad ochronę wierzyciela w procesie cywilnym i wymaga uwzględnienia wszelkich okoliczności sprawy, w tym uzasadnionego interesu podmiotu inicjującego proces (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 16 października 2015 r., V ACa 899/14, nie publ.). Zauważyć bowiem należy, że ze swej istoty art. 320 k.p.c. ingeruje w słuszne prawa wierzyciela odraczając termin od którego uprawniony może egzekwować swoje prawa w drodze przymusu. Dlatego sąd nie może nie brać pod uwagę sytuacji wierzyciela, w tym jego sytuacji majątkowej, tak aby nie działać z pokrzywdzeniem osoby inicjującej proces.

Powyższe prowadzi do wniosku, że ochrona z art. 320 k.p.c. nie może być stawiana ponad ochronę wierzyciela i wymaga uwzględnienia wszystkich okoliczności konkretnej sprawy. Stąd zachodzi konieczność wykazania przez dłużnika, że realnie będzie dysponować środkami, które mimo trudności o których była mowa wyżej, umożliwią wykonanie zmodyfikowanego obowiązku w sposób odczuwalny ekonomicznie przez wierzyciela. W przeciwnym razie, jeżeli okoliczności sprawy nie wskazują na istnienie po stronie dłużnika woli dobrowolnej spłaty zadłużenia, a jedynie na chęć odłożenia w czasie konieczności wykonania zobowiązania, omawiana norma prawna nie będzie miała zastosowania. Podobna sytuacja zaistnieje w razie braku po stronie pozwanej jakiegokolwiek aktywności w ratalnej spłacie zadłużenia (wyroki Sądu Apelacyjnego: w K. z dnia 22 kwietnia 2015 r. I ACa 1109/14, w Ł. – z dnia 3 kwietnia 2014 I ACa 1314/13, z dnia 18 marca 2015 r. I ACa 1322/14 oraz z dnia 22 października 2015 r. I ACa 487/15 – opublikowane L.). Generalnie, ocena czy w danej sprawie zachodzą przesłanki do zastosowania art. 320 k.p.c. pozostawiona jest dyskrecjonalnej władzy sędziego, a ingerencja sądu odwoławczego może mieć miejsce tylko wówczas gdy sąd pierwszej instancji w sposób dowolny i nieuzasadniony uprzywilejował jedną ze stron kosztem drugiej.

Tymczasem Sąd Apelacyjny rozpoznając sprawę ponownie takiego bezpodstawnego uprzywilejowania powoda względem pozwanego się nie dopatrzył. Po ponownym przeanalizowaniu całości okoliczności sprawy Sąd II instancji zgodził się z poglądem Sądu Okręgowego, że przesłanki do rozłożenia zasądzonej zależności na raty nie zostały spełnione, i to nawet pomimo bezspornie trudnej sytuacji finansowej pozwanego i jego rodziny. Jak już zaznaczono wyżej, zła sytuacja majątkowa dłużnika nie ma charakteru przesądzającego. Ocena dotycząca zastosowania art. 320 k.p.c. nie może być bowiem oderwana od realnych możliwości wypełnienia zobowiązania przez dłużnika w zmodyfikowanym zakresie, a tym samym od ochrony usprawiedliwionego interesu wierzyciela. Wierzyciel winien mieć bowiem pewność, że świadczenie, jakkolwiek odsunięte w czasie, zostanie spełnione w przewidzianym terminie, co ma znaczenie zwłaszcza w przypadku gdy uprawnionym pozostaje podmiot gospodarczy, dla którego uzyskanie przysługujących należności może mieć decydujący wpływ na kondycję firmy i jej wypłacalność. Pozytywne przesądzenie powyższej kwestii wyznaczało zatem możliwość rozłożenia zasądzonej należności na raty w niniejszej sprawie.

Zdaniem Sądu odwoławczego pozwany nie dostarczył przekonujących argumentów za przyjęciem, iż będzie w stanie wywiązać się z ratalnej spłaty zobowiązania, niezależnie od ilości i wysokości rat. Jak bowiem słusznie podkreślił Sąd I instancji, pozwany od kilkudziesięciu miesięcy nie dokonał jakichkolwiek wpłat na rzecz wierzyciela dowodzących woli wypełnienia swojego zobowiązania, mimo że od daty postawienia udzielonej pożyczki w stan natychmiastowej wymagalności upłynął stosunkowo znaczny okres, w czasie którego skarżący mógł na ten cel zgromadzić chociażby część środków finansowych. Pozwany nie udzielił nadto odpowiedzi na wezwanie do zapłaty dochodzonej należności i nie podjął jakichkolwiek pertraktacji ugodowych. Wprawdzie w odpowiedzi na pozew pozwany wnioskował o rozłożenie zadłużenia na raty, ale propozycja ta nie mogła być uwzględniona z uwagi na fakt prowadzenia postępowania upadłościowego wobec podmiotu, który uprzednio udzielił mu pożyczki, a której spłaty, nota bene też ratalnej, on zaniechał. Stąd uprawniona była konstatacja, że wniosek w przedmiocie zastosowania art. 320 k.p.c. został złożony li tylko i wyłącznie w celu przesunięcia spłaty bez realnej możliwości wykonania tego obowiązku. Dodatkowo rozłożenie świadczenia na raty w kwotach proponowanych przez pozwanego (500 zł miesięcznie) nie przedstawiałyby dla powoda realnej wartości. Zwłaszcza w kontekście prowadzonego aktualnie wobec

niego postępowania upadłościowego. Zastosowanie zaś art. 320 k.p.c. zawsze powinno być ekonomicznie odczuwalne dla wierzyciela.

Z tych przyczyn działając na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. i art. 385 k.p.c. należało orzec jak w sentencji.

O kosztach postępowania apelacyjnego rozstrzygnięto w oparciu o art. 102 k.p.c. Biorąc pod uwagę trudną sytuację rodzinno-majątkową pozwanego obciążenie go dodatkowo kosztami procesu należnymi stronie przeciwnej za postępowanie odwoławcze klóciłoby się z zasadami słuszności.

(...)